

Utvidgat skolområde vid Ängdalaskolan i Höllviken

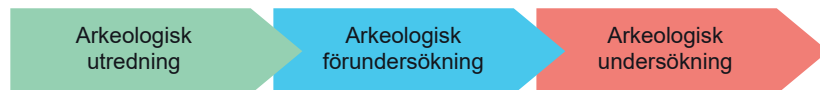
Rapport 2020:47
Arkeologisk utredning, steg 2

Skåne län, Skåne, Vellinge kommun,
Rängs socken, Höllviken 23:7

Magnus Andersson

Den uppdragsarkeologiska processen

Arkeologiska undersökningar brukar bestå av tre etapper: utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen (KML). Arkeologisk utredning kan göras i två steg: steg 1 (AU1) innebär att tillgänglig kunskap i form av inventeringar och äldre undersökningar sammanställs och att en inventering görs i fält, i syfte att lokalisera fornlämningar. Steg 2 utgör den särskilda utredningen (AU2) där sökschaktgrävning utförs. Om det då konstateras förekomst av dolda fornlämningar så är en arkeologisk förundersökning (FU) nästa steg i processen.

Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential görs en arkeologisk undersökning. De första etapperna, arkeologisk utredning (AU) och förundersökning (FU) utgör ett beslutsunderlag till länsstyrelsen inför prövning av tillstånd till ingrepp i fornlämning i form av en arkeologisk undersökning.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida:
(<http://www.raa.se/kulturarvet/arkeologi-fornlamningar-och-fynd/den-uppdragsarkeologiska-processen/>).

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14 §§ i Kulturmiljölagen (KML) och av föreskrifter.

Utvidgat skolområde vid Ängdalaskolan i Höllviken

Rapport 2020:47
Arkeologisk utredning, steg 2

Skåne län, Skåne, Vellinge kommun,
Rängs socken, fastighet Höllviken 23:7

Dnr 511-00888-2019

Magnus Andersson

Arkeologerna

Statens historiska museer

Arkeologerna

Statens historiska museer

Våra kontor

Linköping

Lund

Mölndal

Stockholm

Uppsala

Kontakt

010-480 80 00

info@arkeologerna.com

fornamn.efternamn@arkeologerna.com

www.arkeologerna.com

Arkeologerna

Statens historiska museer

Rapport 2020:47

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

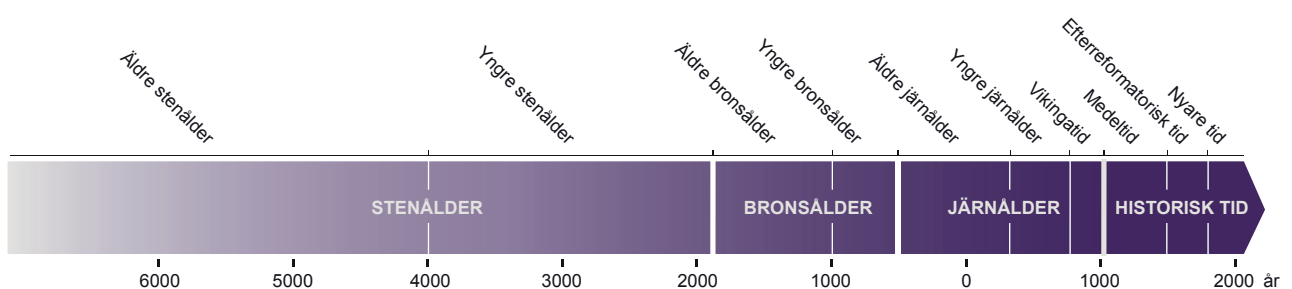
Bildredigering och layout: Åsa Östlund

Omslag framsida: Utredningsområdets norra del. Foto från öster: Magnus Andersson.

Tryck/utskrift: Åtta.45 Tryckeri AB, 2020

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Naturgeografiska förutsättningar	7
Kulturhistorisk bakgrund och fornlämningsbild	7
Metod och genomförande	7
Resultat	9
Måluppfyllelse i relation till undersökningsplanen	10
Utvärdering	12
Förslag till fortsatta åtgärder	12
Referenser	12
Administrativa uppgifter	12

Figur 1. Läget för undersökningen markerat på utsnitt ur GSD-Terrängkartan, skala 1:50 000, och Sverigekartan.

Sammanfattning

Med anledning av att Vellinge kommun planerar att utvidga skolområdet vid Ängdalaskolan har Länsstyrelsen i Skåne län inbjudit Arkeologerna, Statens historiska museer i Lund att lämna förslag till undersökningsplan och kostnadsberäkning för arkeologisk utredning steg 2. Utredningen omfattar ett område inom fastigheten Höllviken 23:7, Vellinge kommun. Den arkeologiska utredningen genomfördes i november 2019.

Utredningsområdet, som är drygt 70 000 m² stort, är beläget på den svaga höjdrygg som sträcker sig i sydsydostlig riktning från Lilla Hammar i norr ner mot Kämpinge i söder.

Även om inga fornlämningar är kända inom utredningsområdet utgör denna del av sydvästra Skåne en synnerligen rik fornlämningsmiljö. Inte minst finns här boplatss- och gravmiljöer från flera förhistoriska perioder.

Under början av 1600-talet blev området mellan Kämpinge by, Stora Hammar och Räng hårt drabbat av flygsand. Stora delar av jordbruksmarkerna blev genom sandflykten nästan värdelösa. För att åter möjliggöra odling tog man under början av 1800-talet sig för att ”vända” jorden. Detta förfaringssätt innebar att diken grävdes med täta mellanrum, den mägerrika leran grävdes upp och sanden östes ned i diket.

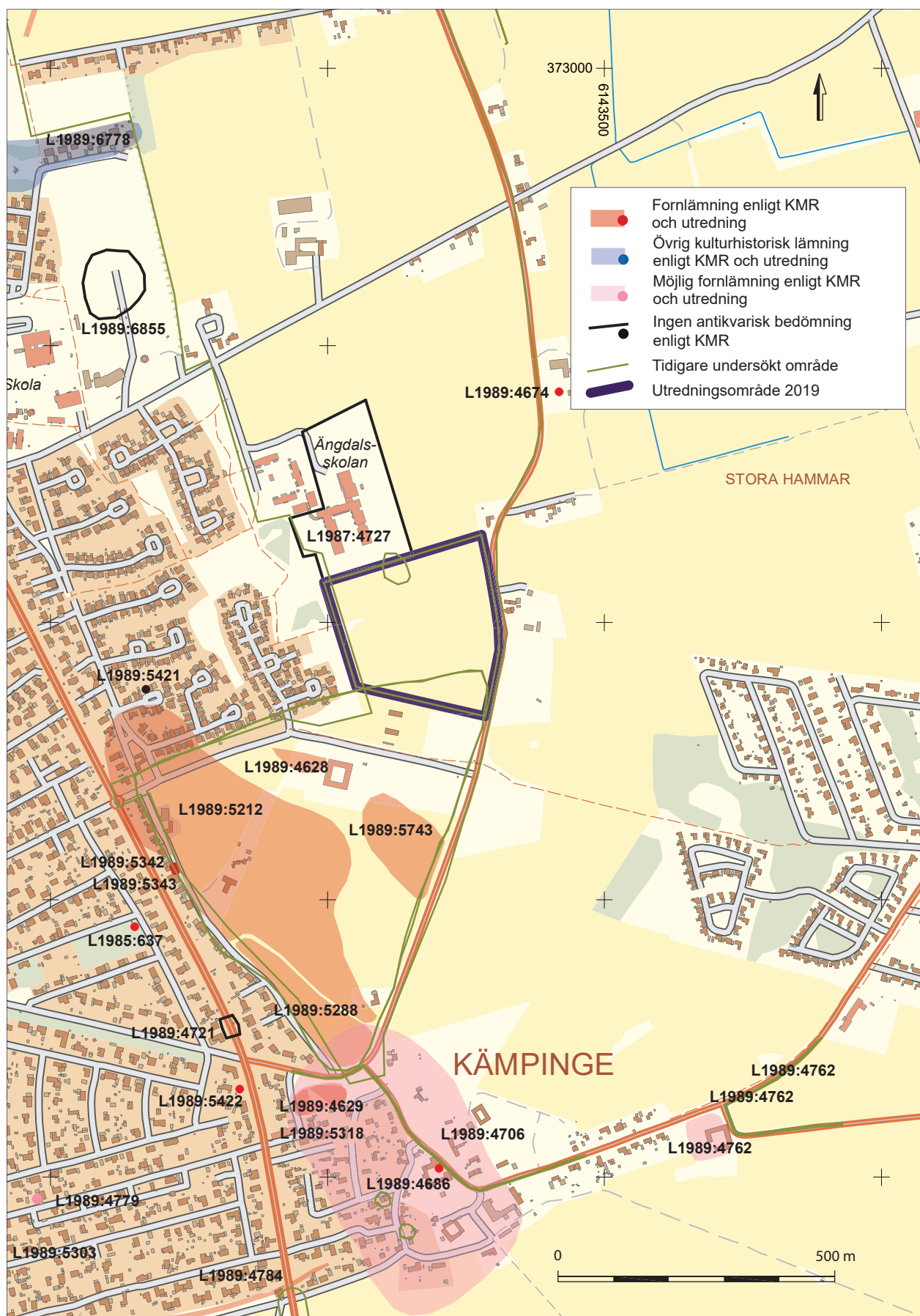
Sammanlagt togs 23 sökschakt upp med den totala längden av 1 436 m och med en sammanlagd area av 2 918 m², detta motsvarar cirka 4% av undersökningsområdet. Stora delar av södra exploateringsområdet var emellertid stört av ovan beskrivna dikningsverksamhet, då jorden vändes och flygsanden grävdes ned.

Inom exploateringsområdet påträffades endast sex anläggningar (tre stolphål, två gropar och en härd). Anläggningarna kan betraktas som sporadiska aktiviteter i anslutning till de närliggande, dokumenterade förhistoriska platserna Räng 4:1, 4:2 och 4:3.

Inga vidare antikvariska åtgärder är nödvändiga inom utredningsområdet.

Inledning

Med anledning av att Vellinge kommun planerar att utvidga skolområdet vid Ängdalaskolan har Länsstyrelsen i Skåne län inbjudit Arkeologerna, Statens historiska museer i Lund att lämna förslag till undersökningsplan och kostnadsberäkning för arkeologisk utredning steg 2. Utredningen omfattar ett område inom fastigheten Höllviken 23:7, Vellinge kommun (figur 1 och 2). Den arkeologiska utredningen genomfördes i november 2019.

Figur 2. Utredningsområdet (lila markering) och närbelägna fornlämningar enligt Kulturmiljöregistret (KMR) markerade på utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Naturgeografiska förutsättningar

Utredningsområdet, som är drygt 70 000 m² stort, är beläget på den svaga höjdrygg som sträcker sig i sydsydostlig riktning från Lilla Hammar i norr ner mot Kämpinge i söder. Väster om höjdryggen, vars högsta nivåer ligger på omkring 10 m.ö.h., utbreder sig Kämpinge mosse, som även utgör en naturlig gräns mellan Söderslätt och Falsterbohalvön, vilket åskådliggörs på skånska rekognoseringskartan. Även öster om höjdryggen finns låglänta partier, som på de äldsta kartorna har utgjort ängsmark (figur 3). Utredningsområdet är lokaliserat direkt öster om Höllviken, söder om Ängdalaskolan och väster om Kämpingevägen. Området består idag av jordbruksmark.

Kulturrehistorisk bakgrund och fornlämningsbild

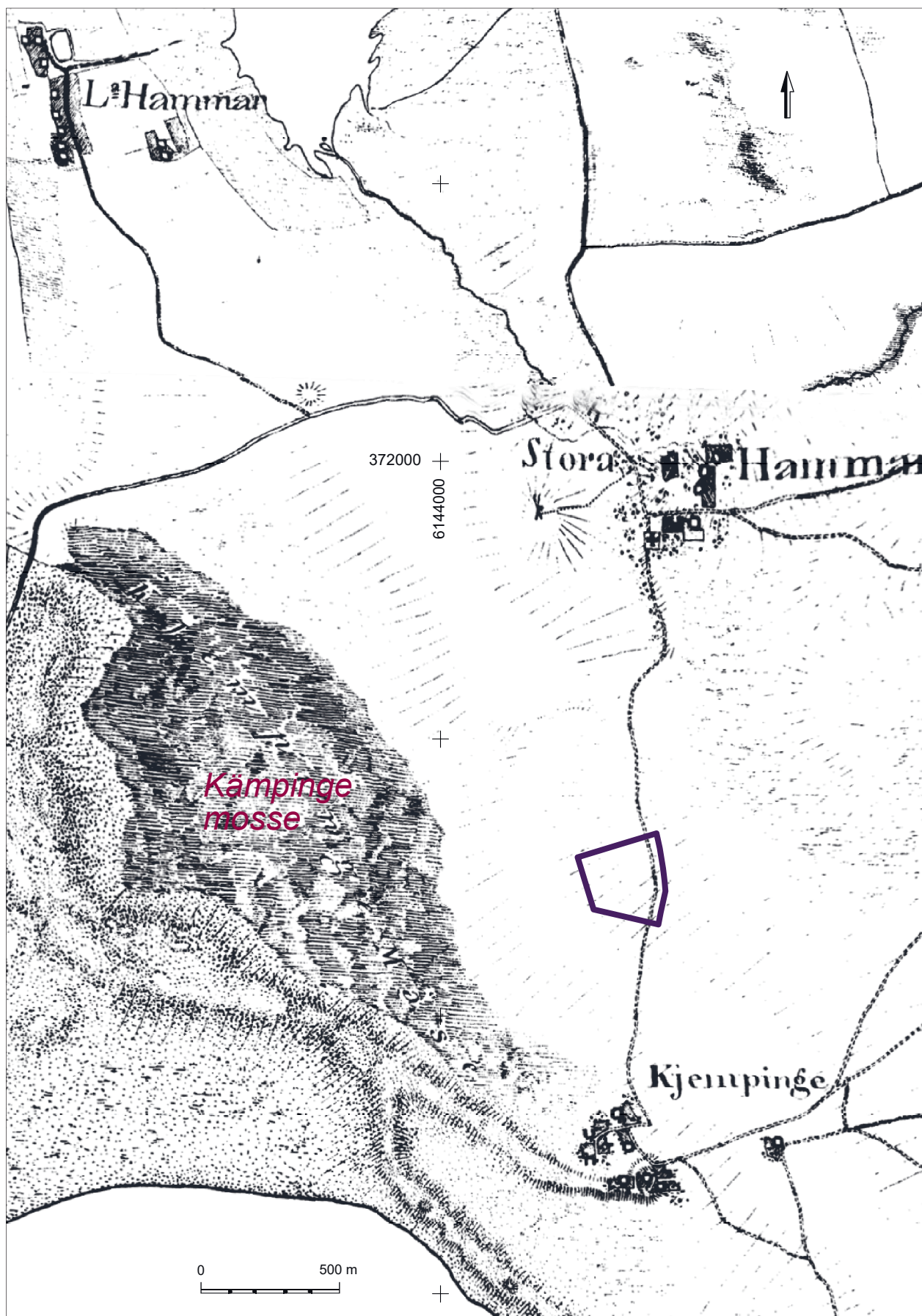
Även om inga fornlämningar är kända inom utredningsområdet utgör denna del av sydvästra Skåne en synnerligen rik fornlämningsmiljö (se t.ex. Stark 2011; Andersson 2019). Inte minst finns här boplatsoch gravmiljöer från flera förhistoriska perioder (figur 2).

Omedelbart norr om utredningsområdet har boplatsslämningar från bronsåldern undersökts inom Räng 64/L1987:4727 (Johnsson 2005). Åt söder ligger ett omfattande boplatsområde (Räng 4:1/L1989:5212, 4:2/L1989:4628 och 4:3/L1989:5743) Vid skilda tillfällen har föremål av flinta (t.ex. flintyxor och pilspetsar) m.m. påträffats i området. Vid utredning och förundersökning åren 1992–1993 framkom vid sökschaktning cirka 100 anläggningar bestående av stolphål, hårdar, gropar och kokgropar (Torstensdotter-Åhlin & Söderberg 1994). Cirka 500 meter åt söder ligger bytomten Räng 34:1/L1989:4686. År 2010 gjordes en arkeologisk utredning steg 1 inom ett större landskapsutsnitt i regionen. Då påpekades att det aktuella utredningsområdet har hög potential för fornlämningar, inte minst på grund av den omgivande fornlämningsbilden och läget intill den forna våtmarken Kämpinge mosse (Stark 2011).

Under början av 1600-talet blev området mellan Kämpinge by, Stora Hammar och Räng hårt drabbat av flygsand. Stora delar av jordbruksmarkerna blev genom sandflykten nästan värdelösa. Enligt landshövding Adlerfeldts berättelse år 1765 var en tredjedel av Kämpinge bys åker- och ängsmark förödd. För att åter möjliggöra odling tog man under början av 1800-talet sig för att ”vända” jorden. Detta förfaringsätt innebar att diken grävdes med täta mellanrum, den mägerrika leran grävdes upp och sanden östes ned i diket (Lindahl 1947).

Metod och genomförande

Den arkeologiska utredningen genomfördes med maskinavbaning av matjorden i skopbreda (1,8 meter) sökschakt. Hela det totala utredningsområdet (ca 70 000 m²) blev föremål för sökschaktning. Sökschakt upptogs jämnt fördelat över området. Efter att matjorden skiktvis banats av med hjälp av grävmaskin plandokumenterades samtliga påträffade lämningar genom inmätning med D-GPS och med beskrivning i ord. Inga anläggningar, strukturer eller kontexter undersöktes.

Figur 3. Utsnitt ur Skånska rekognosceringskartan med utredningsområdet markerat.
Skala 1:20 000.

Resultat

Sammanlagt togs 23 sökschakt (se tabell nedan) upp med den totala längden av 1 436 meter och med en sammanlagd area av 2 918 m², detta motsvarar cirka 4 % av undersökningsområdet.

Undergrunden utgjordes främst av silt. Inom vissa områden i de östra delarna fanns flygsand kvar som överlagrade den underliggande siltiga undergrunden. Längst i sydväst fanns ett parti med morän. Matjordsdjupet varierade från 0,25 meter till som mest 0,6 meter. Stora delar av södra exploateringsområdet var emellertid stört av ovan beskrivna dikningsverksamhet, då jorden vändes och flygsanden grävdes ned (figur 4).

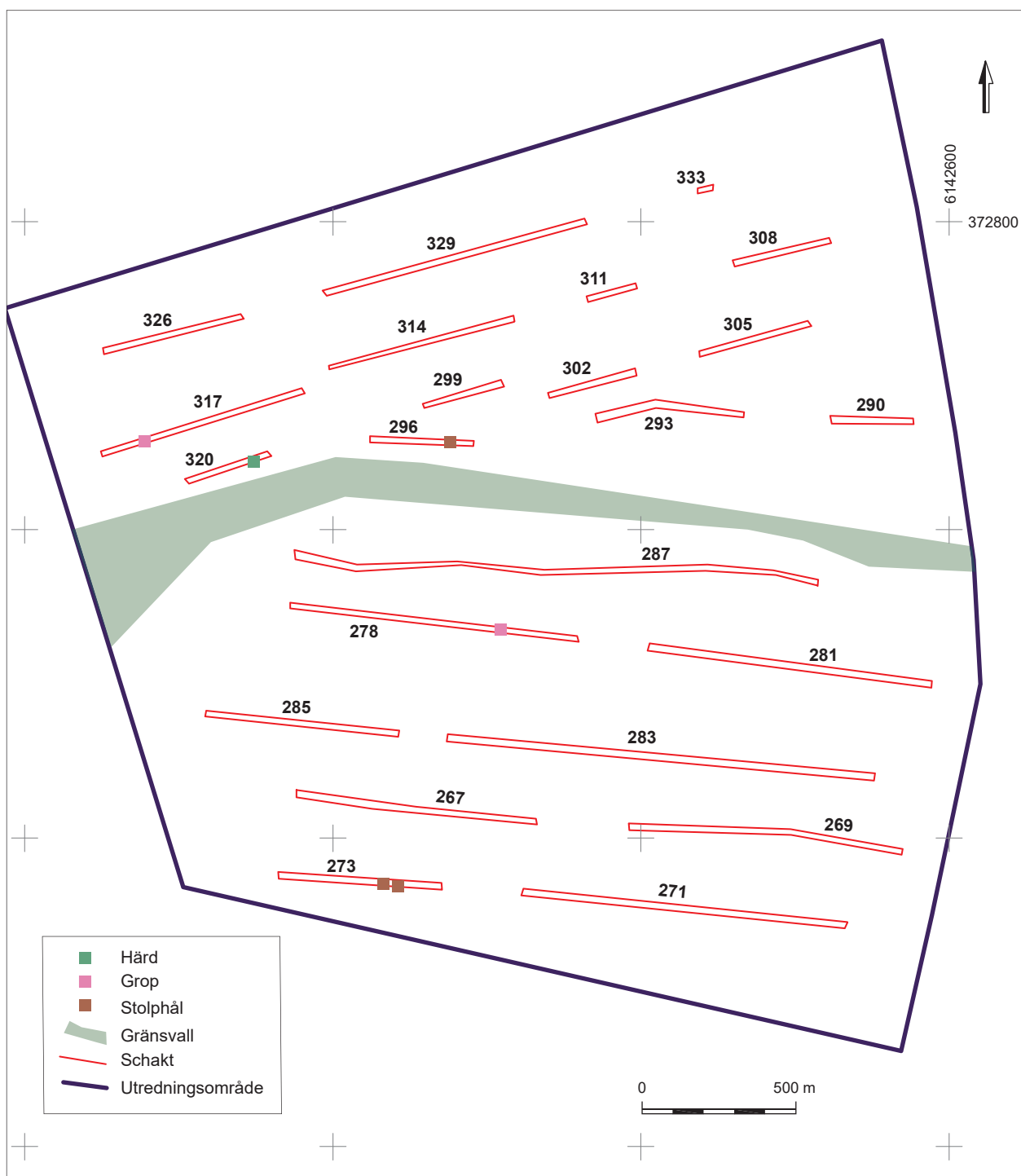
Inom exploateringsområdet påträffades endast sex anläggningar (tre stolphål, två gropar, en härd). Dessa fanns spridda inom undersökningsområdets sydvästra fjärdedel (figur 5). Anläggningarna kan betraktas som sporadiska aktiviteter i anslutning till de dokumenterade, närliggande förhistoriska platserna Räng 4:1, 4:2 och 4:3 (figur 6).

Schakttabell.

Schaktnr	Undergrund/ matjordsdjup, m	Area	Längd, m	Anläggningar
267	Silt/0,3	164	79	
269	Sand/0,3	181	90	
271	Sand/0,25	229	105	
273	Silt/0,3	119	52	2 stolphål
278	Siltig morän/0,4	174	94	1 grop
281	Siltig sand/0,3	210	93	
283	Sand/0,25	325	139	
285	Morän/0,5	128	63	
287	Sand/0,25	315	171	
290	Silt/0,4	57	27	
293	Silt/0,3	120	49	
296	Silt/0,25	61	34	1 stolphål
299	Silt/0,3	51	27	
302	Silt/0,25	63	29	
305	Silt/0,3	70	38	
308	Silt/0,3	62	32	
311	Silt/0,5	31	16	
314	Silt/0,6 i öst 0,3 i väst	98	62	
317	Siltig sand/0,25	132	68	1 grop
320	Silt/0,3	52	29	1 härd
326	Silt/0,3	89	46	
329	Silt/0,3	178	88	
333	Silt/0,3	9	5	
Totalt: 23 schakt		2 918	1 436	3 stolphål, 2 gropar, 1 härd

Figur 4. De med flygsand igenfyllda diken.
Foto från öst: Magnus Andersson.

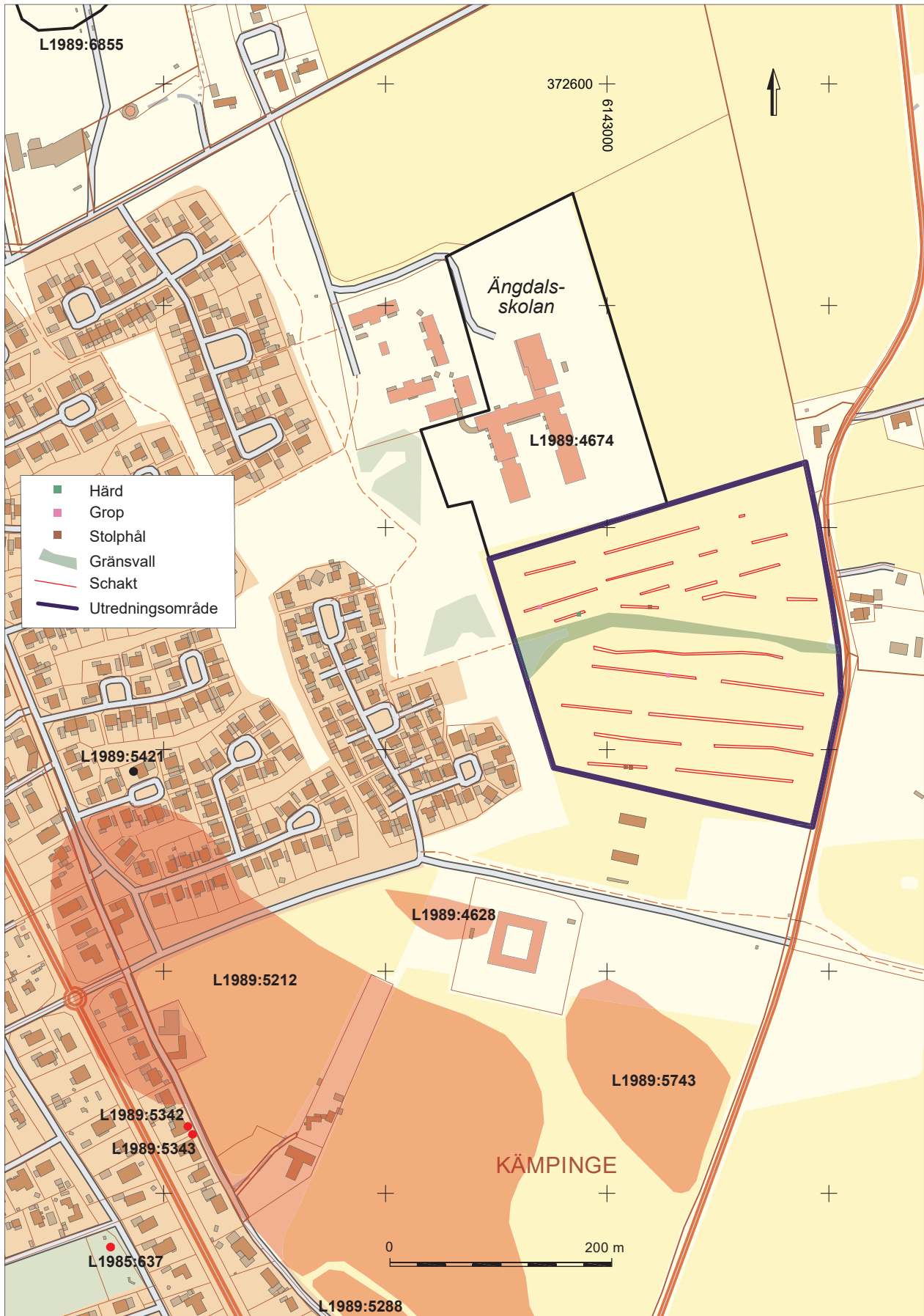

Figur 5. Utredningsområdet med schakt och anläggningar markerade. Skala 1:2 000.

Måluppfyllelse i relation till undersökningsplanen

Utredningsresultatet belyser frågeställningar som angivits i förfrågningsunderlag och undersökningsplan. Utredningen har visat var under mark de fåtaliga fornlämningar finns inom området

Fältarbetet utfördes inom tids- och kostnadsramarna. Storleken på de ytor som banades av ligger i paritet med de planerade. De schakt som togs upp bedömdes som tillräckligt för att svara på dessa frågor.

Figur 6. Utredningsområdet (lila markering) med schakt och anläggningar, samt närbelägna fornlämningar (enligt KMR) markerade på utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Skala 1:5 000.

Utvärdering

Inom utredningsområdet framkom endast ett fåtal anläggningar. Även om en stor del av södra delen var kraftigt störd av dikningsverksamheten var bilden entydig. Ingen bosättning eller annan förhistorisk aktivitet kunde dokumenteras inom exploateringsområdet. De enstaka anläggningar som påträffades ska härröras som spridd verksamhet i utkanten till de redan kända och dokumenterade lämningarna inom Räng 4:1, 4:2 och 4:3 väster och söder om området.

Förslag till fortsatta åtgärder

Inga vidare antikvariska åtgärder är nödvändiga inom utredningsområdet.

Referenser

- Andersson, M. 2019. Väg 100 mellan trafikplats Kungstorp till Skanör. Boplats- och gravlandskap. Arkeologisk utredning, steg 1. Arkeologerna, Statens historiska museer. Rapport 2019:41. Stockholm.
- Jonsson, E. Rapport över arkeologisk utredning Höllviken 23:7, Vellinge kommun, Skåne län. Malmö kulturmiljö 2005 (dnr 321-2557-2006).
- Lindahl, H. 1947. Ljungen genom tiderna. Från ödemark till badort. Trelleborg.
- Stark, K. 2011. Östra Höllviken. Arkeologisk utredning steg 1. Riksantikvarieämbetet. UV Rapport 2011:9. Stockholm.
- Tirstensdotter Åhlin, I. & Söderberg, B. 1994. Skåne, Räng socken, Höllviken 23:7, RAÄ 4, 34 och 39. 1992–1993. Arkeologisk utredning och förundersökning. Riksantikvarieämbetet. UV Syd, rapport 1994:13. Stockholm.

Administrativa uppgifter

SHMs dnr: 511-00888-2019.
Länsstyrelsens dnr: 431-18688-2019.
Uppdragsnr: 201901315.
SHMs projektnr: 740614334.
Intrasisprojekt: A2019_175.
Undersökningstid: 12–14 november 2019.
Projektgrupp: Magnus Andersson.
Underkonsulter: Sydschakt ekonomiska förening, Hertz.
Exploateringsyta: 70 000 kvadratmeter.
Undersökt yta: 2 900 kvadratmeter/1 400 löpmeter.
Läge: Fastighetskartan, 61D 4Hs Höllviken.
Koordinatsystem: Sweref 99 TM.
Höjdsystem: Rikets, RH 2000.
Dokumentationshandlingar: Analoga dokumentationshandlingar förvaras i Statens historiska museers arkiv (SHM), Stockholm.
Digitala dokumentationshandlingar lagras tillsammans med Intrasisdatabasen.
Fynd: Inga fynd.

Utvidgat skolområde vid Ängdalaskolan i Höllviken

Med anledning av att Vellinge kommun planerar att utvidga skolområdet vid Ängdalaskolan i Höllviken, Skåne har Arkeologerna, Statens historiska museer i Lund, genomfört en arkeologiska utredningen steg 2 under hösten 2019. Inom exploateringsområdet, som var drygt 70 000 m² stort, påträffades endast sex anläggningar (tre stolphål, två gropar, en härd). Dessa fanns spridda inom undersökningsområdets sydvästra fjärdedel. Anläggningarna kan betraktas som sporadiska aktiviteter i anslutning till de närliggande förhistoriska platserna Räng 4:1, 4:2 och 4:3.

Arkeologerna

Statens historiska museer